

צוות חינוכי יקר,

אנו מקבלות פניות רבות מהורים, מגננות ומורות המעלות שאלות לגבי הערכים הנלמדים בחוגי חיות במוסד החינוכי. במכתב זה אנו רוצות לשתף אתכם/ן בנקודת מבטנו לגבי נושא זה.

הקשר בין ילדים לבעלי-חיים הוא פעמים רבות קשר עמוק ביותר, ספונטני ועוצמתי. כשכלב מפגין פחד או שמחה, הילד מזהה בקלות את רגשות הכלב ומזדהה איתו. כשגוזל יונה נופל מקינו, הרגשת אחריות ורצון לעזור מתעוררים אצל הילד. מגיל צעיר המפגשים בין ילדים לחיות מציעים הזדמנויות בלתי חוזרות למידה, אמפתיה וצמיחה אישית. אולם, לעיתים המפגש מלמד את הילדים דווקא אדישות וזלזול באחר שמולם. אז האם חוג חיות מלמד מהו קשר בריא? ומה כדאי לדעת לפני שמחליטים לקיים חוג חיות בגן או בבית הספר?

מפגשי ילד-חיה הם מפגשים חברתיים

המחקרים מראים כי ילדים מפנימים את הקשרים שהם רואים בסביבתם וככל שהמבוגר יתווך ויטייחס לרגשות ולצרכים, היכולת של הילד לחשיבה על הרגשות של אחרים תלך ותגדל. ילדים בוחנים את התייחסות אנשי החינוך והוריהם, ולכן אנחנו צריכים לזכור שבעצם הכנסת בעלי-חיים לגן אנחנו מכניסים מודל של קשר ויחסים. בחוגי חיות מודל הקשר שהילדים לומדים הוא עם בעלי-חיים שהוצאו מחוץ לסביבתם הטבעית והמוכרת, כשאינן לחיה אפשרות לממש את רצונותיה. כאשר הילד רואה ארנבון עובר מיד ליד והאוגר מגיע בכלוב קטנטן ללא אפשרות לבחור האם להשתתף במפגש עם ילדים או להימנע מהמפגש, הוא מבין שמותר להשתמש באחר (במקרה זה חיה קטנה וחסרת אונים), לצורך מימוש רצונותיו.

יכולתו של ילד להבחין ברצונות, בחוויות ובצרכים של החיה שמולו היא יסוד חשוב בהתפתחות רגשית בריאה ובהתפתחות תקינה של הילד כפרט בחברה. ילד שלמד לדוגמא להבחין ברגשות הכלב שחי איתו ולהתחשב בצרכים המשתנים של הכלב שלו – ישם את היכולת המבורכת הזו על מצבים בין-אישיים רבים ושונים. בחוג חיות מצב זה לא יכול להתקיים. הילדים לא נדרשים להשקיע במאמץ טבעי שצריך להיות במערכת יחסים תקינה - לבדוק אם הצד השני רוצה או לא. גם אם מסבירים לילדים ללטף/להרים בעדינות, אין כאן למידה של רצון האחר מכיוון שהחיה נמצאת במצב שבו היא חסרת אונים.

כבוד ואמפתיה

אנחנו שואפים ללמד ילדים להבדיל בין מותר לאסור ובין טוב לרע, בין ניצול לבין קשר מיטיב והדדי. בהדרגה אנו מסייעים להם לפתח יכולת אמפתית, לזהות ולהבין את רגשותיו של האחר ולדעת כי הרגשות של האחר פעמים רבות שונות משלי. האם המפגש עם חיה שמובלת למקום בעל כורכה, נמצא בהלימה לערכים שאנחנו שואפים אליהם?

חוג חיות אינו חושף ילדים לחיות כמו שהן בטבע אלא לחיות המובאות כתצוגה ולרשות האדם. במפגש עם חיה שהובאה בכלוב לגן, אנו חוטאים למטרה התפתחותית יסודית בנוגע ללמידת

הגבולות של שימוש באחר לתועלתו. כיצד יפתח הילד את היכולת להבחין בין טוב לרע כאשר אנו מבקשים ממנו לרצות בטובתם של ילדים אחרים אך לא בטובתם של בעלי-חיים?

לעיתים אנחנו מתבלבלים וחושבים שילד הוא אמפתי כאשר הוא מרים ארנבון ועוטף אותו בחיבוק אוהב. אבל בעצם ייתכן כי במצב זה הילד נהנה, מספק את הצורך שלו לחיבוק ולמגע ללא הבחנה בכך שהארנבון נשאר בידינו כי הוא קפא מפחד.

במפגשים כאלו אנו מלמדים מסרים סותרים: מצד אחד 'גופי הוא ברשותי' עם הרבה כבוד למרחב אישי ומצד שני במפגש עם בעל-חיים באים ולוקחים, מקבלים מן המוכן מישהו שנמצא במערכת יחסים בעל כורכו. ככל שנאפשר לילד להשתמש בגופו של אחר הוא ילמד שזה לגיטימי לעשות זאת לאחרים ולגיטימי שאחרים יעשו זאת לו.

לסיכום, אנו בטוחות כי כולנו רוצים ללמד את הילדים כבוד ורגישות לאחר, אך [אין שום דבר חינוכי בללטף חיה כלאוה שאין לה לאן ללכת](#), אין כאן למידה של חמלה או ראיית האחר. כדי שילדים יפיקו ממפגש עם בעל-חיים ותפתח אצלם יכולת לראיית האחר, הם צריכים לפגוש בעלי-חיים שיש להם אפשרות לבחור איפה להיות, עם מי להיות ומה לעשות. כלומר, לפגוש בעלי-חיים שאכן מעוניינים בקשר איתם ולא עושים זאת בשל העדר אפשרויות אחרות. ראשית, הטבע ובעלי החיים שבו עומדים לרשותכם. כך, בעלי חיים בסביבת המחיה הטבעית שלכם, מבלי להפריע להם יהיה המפגש האידיאלי. אם מפגש זה לא מתאפשר, כיום כבר ניתן להפגיש ילדים פוגשים עם בעלי-חיים בבית הבטוח שלהם וזוכים לראות חיות שמחות, רצות, משתוללות, משחקות עם חיות אחרות [לדוגמא: בביקורים בחוות הצלה חינוכיות](#).

ושלישית, אם רוצים מפגש עם בעלי-חיים במוסד החינוכי, ניתן להפגיש את הילדים עם בעלי-חיים שנהנים ונתרמים מהקשר עם הילדים כגון כלבים. זאת, בתנאי שהכלב מקבל מענה מלא לצרכיו, בין היתר הבחירה החופשית האם לקחת חלק במפגש או לא, מתוך היכרות מעמיקה של איש החינוך/ הטיפול איתו, הכשרה מקצועית וכמובן טיפול וטרינרי שוטף.

מקוות שתראו במכתב זה הזדמנות לעצור ולחשוב מחדש על המפגש בין אנשים לבעלי-חיים. לחשוב מה באמת הילדים לומדים בחוג חיות ומדוע כדאי להימנע מפעילות זו.

בברכה,

גל חכים אשר, פסיכולוגית חינוכית מומחית, ראש התוכנית לטיפול רגשי בנוכחות בעלי חיים, המכללה האקדמית אורנים, ומנהלת שותפה במכון "אדם וחיה".

ד"ר נועם רודיך: מטפלת רגשית מומחית בשיתוף בעלי-חיים בנוער ובנשים נפגעות טראומה, מנהלת המרכז לשיקום הדדי פעמוני רוח (ע"ר), מנהלת-שותפה בפורום אנשי טיפול בטראומה מינית, ד"ר למדעי הרפואה.